

Organ för svenskarna i Estland.

Katastrofal olyckshändelse vid Männiku.

Explosion i laboratoriet och verkstäderna vid militärens ammunitionsnederlag. 60-tal döda och 30-tal sårade.

Den 15 juni inträffade av ännu okänd anledning i laboratoriet och verkstäderna vid militärens ammunitionsnederlag i Männiku flera explosioner som fordrade många människors liv. Det kan inregistreras som den största och hemskaste olyckshändelse som inträffat under Estlands självständighetstid. Explosionen antände skogen omkring och då militärens ammunitionsnederlag låg i närheten var fara för handen att olyckshändelsen kunnat få ett ännu hemskare förlopp. Olyckshändelsen inträffade kl. 11 f. m. och meddelades omedelbart till överbefälhavaren general Laidoner, vilken efter några få minuter infann sig på olycksplatsen och personligen ledde släcknings- och räddningsarbetet, vari såväl militären som brandkåren deltog. Under målmedveten ledning och intensivt arbete lyckades det ock att stävja elden så att själva ammunitionsnederlagen snart voro utom all fara och även det nya laboratoriet kunde räddas.

49 likkistor i gemensam grav.

Den 17-ds kl. 8 e. m. försiggick kistläggningen i parken vid militärens centralsjukhus. Av de 58 lik som kunnat påträffas vid olycksplatsen är blott en tredjedel att igenkänna.

Gemensamma begravningen försiggick på torsdagen den

18 juni varvid 49 likkistor sänktes i den gemensamma graven. De övriga hade släkter och vänner själva önskat begrava på respektive kyrkogårdar. Alla regeringsinstitutioner och staden Tallinn flaggade på halv stång och kyrkocklockornas sorgeklang förkunnade sorgebudskapet över hela landet.

Begravningen förrättades av en luthersk och en ortodox präst. I begravningshögtidigheterna deltog Överbefälhavaren general Laidoner, regeringens representant minister Sternbeck. Den sistnämnde medlade även en krans å Krigsministerns vägnar.

Tidningarna ha startat insamlingar för de avlidnas anhöriga och det är att förutse att härvidlag ej heller regeringens hjälpande hand kommer att saknas.

Estland slog finska skyttarna.

Vid skyttelandskampen i Helsingfors den 14 juni mellan Estland och Finland segrade Finland i lagtävlingen på militärgevär med 10,575 poäng mot 10,564 för Estland. Däremot vann Estland lagtävlingen på miniatyrgevär med 11,222 poäng mot Finland 11,178. Bägge segrarresultaten äro nya rekord.

En historisk dag.

Med rätta kan man kalla lördagen den 13 juni för en historisk dag i estlandssvenskarnas historia. Så har ändå den numera avlidne lektor Hans Pöhls ord gått i uppfyllelse, att ingenting kan avprutas, vårt mål är ett högre läroverk, och vi som fått leva nu ha fått vara med om när de första studenterna till antalet 11, utgått därifrån.

Dagen, som motsetts med stort intresse, inte endast här hemma utan också av våra gynnare och vänner i Sverige, hade också samlat en stor deltagareskara. Förutom föräldrar och målsmän till eleverna märkte man:

Narvakommitténs ordförande greve Folke Bernadotte, svenske ministern Baron A. Koskull, riksantikvariern professor Curman, generalkonsulerna Fagraeus och Bökman, direktörerna för skolöverstyrelsen vid undervisningsministeriet Mägraken och Borkvell, Byrådirektor Källström för Riksföreningens överstyrelse, Svenska Odlingens Vänners styrelse, de svenska prästerna i Estland, prosten K. Nilsson, kyrkoherde S. Danell och pastor Hj. Pöhl, de svenska professorerna vid universitetet i Tartu hrr Karling och Wieselgren, rektor P. Byström vid folkhögskolan, hela estlandssvenska lärarekåren och många flera.

Under tonerna av Estlands nationalhymn bars skolans fana in av en hedersvakt och fest-

ligheterna började med en kort andaktsstund, på estniska av pastor Koch och på svenska av pastor Pöhl. Därefter bestogs katedern av skolans rektor A. Üksti, som hälsade gästerna välkomna. Särskild vände han sig till de svenska representanterna med tack för vad de gjort för skolans tillkomst och till slut riktade rektorn några allvarsamma ord till de avgående abiturienterna och uppmanade dem att hålla fast vid vad de lärt sig i skolan, och inte låta sig påverkas av mindre önskvärda riktningar, som alltid möta en i livet. Nu utdelades betygen. Sedan följde deklamation: Hj. Procopes "Vårt arv" och Selanders "En bondestudent". En kör, bestående av enbart svenska elever vid skolan, sjöng därefter Modersmålets sång och studentsången av Prins Gustav. Man kan med säkerhet säga att det var första gången, som studentsången sjöngs av estlandssvenska studenter och därför mottogs sången av de närvarande med stor entusiasm. Nu var turen kommen till gästerna. Först talade föräldraskommitténs ordförande Raudsepp, sedan S. O. V:s ordf. riksdagsman Westerblom, vilken betonade den förmån, som de svenska studenterna hade framför andra emedan de utom estniskan även fullt behärska det svenska språket och således kunna få del av och bekanta sig med den nordiska kulturen. Vidare talade borgmästare Alver samt stadsfyllmäktige Pakri. Riksantikvarie Curman konstaterade att Östersjön icke skiljer utan förenar som fordom och hoppades att de avgångna studenterna skulle genom sitt uppförande bli en underpant på det goda förhållandet mellan det gamla Sverige och det nya Estland, vilket vore Sveriges högsta belöning för det intresse, som bevisats för skolan. Byrådirektör Källström framförde lyckönskningar från Riksföreningens överstyrelse. Folksekreteraren Blees framförde sin lyckönskan och tackade särskilt skolans första och största donator generalkonsul Folke Bökman. Vidare talade prof. Wieselgren på est-

Hur läser Du?

Det är icke länge sedan vi firat bokåret i Estland, och det ger undertecknad anledning att säga något om läskonsten. — "Men vi kan ju läsa," kommer kanske den ene eller den andre att framhålla. Ja, visserligen kan vi det — och ändå finns det många bland oss, som inte förstå sig på den rätta läskonsten.

Hur ofta händer det icke, att vi läsa igenom en bok så fort som möjligt, bara för att få veta slutet av berättelsen eller romanen. Våra ögon flyga över en mängd av rader, men vi göra oss inte tid att fördjupa oss noggrant i författarens tankevärld och vi lägga inte mär-

niska å Svensk-Estniska Akademiska föreningens vägnar och herr Taube från tyska kulturförvaltningen. Sedan följde elevernas tack till rektorn och lärarekåren samt lektor Svenssons avskedstal till desamma.

Som avslutning sjöngs "Du gamla, du fria" och "Mu isamaa". Kl. 3. voro ett 70-tal gäster av S. O. V. inbjudna till middag på strandsalongen. Stämningen var god och många tal höllos S. O. V:s ordförande, M. Westerblom, hälsade gästerna välkomna, tackade för det stora intresse som från rikssvenskt håll visats för skolan och utbringade ett leve för de rikssvenska gästerna. Greve Folke Bernadotte talade å gästernas vägnar och utbringande leve för Estniskt-Svenskt och Svensk-Estniskt samarbete, S. O. V:s viceordf. pastor Hj. Pöhl talade till undervisningsministeriets representanter vilket tal besvarades av direktör Mägraken, som förklarade att de betänkligheter som funnits mot det svenska läroverket ha befunnits vara obefogade och att ministeriet finner att skolan har all utsikt att kunna bli bestående.

De avgående abiturienterna äro: Berta Aman, Ellen Blees, Elvine Engman, Gunnar Heyman, Ida Koinberg, Richard Stahl, Ingeborg Tomsson, Axel Treiberg, Manfred Westerblom, Björn Wichman, Helene Zeizig.

ke till språkets skönhet i den ena eller andra satsen.

Eller vi läsa en bok bara för att den just är modern — om den också kanske inte alls är värdefull — men det säges vara förenligt med vår bildning att läsa den, och vi vilja ju vara lika bildade som våra medmänniskor. Om vi endast för den skull läsa boken, är det till intet gagn för oss. Och om vi i vår bildningsiver läsa för mycket och samla ihop alla möjliga skatter och inte förstå att använda dessa kunskaper i det dagliga livet, så är det till ingen nytta! Därför läs bara goda och värdefulla böcker. Läs hellre ett mindre antal av böcker om året, men endast sådana, som äro av uppbyggande och skapande natur, som hjälpa dig att höja din bildning, som stödjä dig i ditt framåtsträvande ditt skönhetsinne och längtan efter att bli bättre än du hittills varit.

När du läser en bok, så koncentrera dina tankar helt och hållet på det lästa; låt dem arbeta med. Vänj dig att tänka efter över det du har läst. Läs en värdefull bok en gång till, ty då blir din uppfattning fördjupad och du kommer att finna mycken skönhet på många ställen som första gången var liksom fördold för dig; sammanhanget mellan början och slutet blir klarare, och det du läser för andra gången inpräntas bättre i ditt minne. Tänk även på dina barn och låt dem inte läsa vad som helst och undervisa dem i konsten att läsa rätt. Det blir nyttigt för dem i framtiden.

Uppfostra dig själv och dina barn till konsten att läsa en värdefull bok så, att den blir en del av dig själv, då först blir ditt vetande fruktbringande. En god bok som är din egen, är din trognaste vän, vilken alltid är beredd att visa dig den rätta vägen, att hjälpa dig över svåra stunder, att vara dig ett stöd i ensamheten. Den ger dig nytt mod och hopp. Den rycker dig bort från det dagliga enahanda och flyttar dig till en annan, bättre, fullkomligare värld.

Från Genève och Nationernas förbund.

Innan Nationernas förbund bildades var Genève huvudsakligen en turiststad och som nu en vacker stad med många och stora hotell, med en härlig utsikt över Genève sjön, yppig grönska i stora parkanläggningar och med en säregen, skimrande luft, som kanske kan beskrivas med ordet gyllenblå. Vid sextiden på kvällen brukar skyarna vid synranden fördela sig och ofta framträder då Mont Blanc i sitt vita majestät, med en eller annan bergstopp färgad skärrod av den nedgående solen. Uppe på en höjd ligger "gamla staden" grupperad omkring kyrkan, överallt påminnande om Calvin och reformationstiden. Den enkelhet och det allvar, som präglade Genève dagarna, föreställer man sig som en tradition från denna avlägsna tid.

Då Nationernas förbund förlades till Genève fick staden en karaktär, som troligen är olik varje annan stads. Den är på en gång världsstad och småstad. Paris eller London, se där världsstäder med brusande, verkligt liv i vilket en främling försvinner. I Genève är snart sagt varje spårvagn fylld av om ej världsberömda, så dock världskända personer och de bo inom ett så relativt litet område i staden att alla äro lätt åtkomliga för ett samtal eller en förfrågan. Nationernas förbund är i och för sig icke en beslutande, en högsta, verklig myndighet — snarare ett folkens verktyg för avvägning av förslag och ideer — och dessutom ha bortemot ett hundradetal av religiösa, politiska, ekonomiska och sociala, internationella sammanslutningar sina byråer eller representanter i Genève, med sina tejudningar och sina aftonmöten, varigenom alla slag av åsikter bringas att cirkulera, vilket allt tillsammanlagt gör att Genève är en världsstad för världsförbättringsideer. Ibland uppleves därför stora ögonblick där, man vet att en hel värld bidrar i förväntan på det förlösande ordet.

Till N. F:s församlingar och till de viktigare rådsmötena bruka omkr. 3 å 400 journalister att få tillträde. Många dagar ser man bara ett fåtal av dem. Plötsligt händer något viktigt. Inom några minuter synes pressfolket komma ilande, pressalen fylles, skrivmaskinerna klappa — i telefon och telegramhytter talas det — nyheten sändes ut över all världen. N. F. har sin egen radiostation. Den är belägen utanför staden, så någon tid tar det ju att sända en fråga till och få svar från Japan, men "oöverstigliga avstånd" finnas knappast mer. Mer än möjligen där, där den goda viljan icke finnes ty, där äro avstånden stora.

Alla anföranden hållas på engelska eller franska och översättes omedelbart till resp. franska eller engelska. Alla sorters opinionsyttringar från press- och publikläktarna äro förbjudna. Trots detta förnimmes ibland en iskyla i rummet och människorna stelna till, ibland gläds man och nickar belåtet för sig själv. Man ser stämningen.

Sedan Japan och Tyskland utträtt ur N. F. räknar sekretariatet numera knappt 600 anställda (alla platser skola även vara öppna för kvinnor), men Internationella Arbetsorganisationen har ökat sitt antal anställda till över 500. Denna stora arbetarskara har bestämd skyldighet att icke främst tänka på sitt eget lands bästa utan på världens väl i sin helhet.

Inom N. F:s olika kommissioner pågår ett oavblåtligt arbete för icke politiska eller halvpolitiska frågor sådana som hälsovård, kommunikationer, ekonomi, mot opiumhandel o. s. v. Om N. F. tillsvidare misslyckats med Kina—Japankonflikten, nedrustningen, Tyskland, Italien—Abessinien frågan, d. v. s. med de svåraste och största uppgifterna, så kvarstå de förora som hittills förtjänstfullt genomförda.

Vad ska nu ske inom N. F.? Det är en fråga som man med

oro gör sig. N. F. kan ej komma längre än den allmänna uppfattningen är kommen. Då Italien på sin tid bombarderade Korfu bilades tvisten och Italien stod kvar i N. F. Japan grik ut ur N. F., då det förklarades ha brutit mot N. F:s pakt. Tyskland försöker arbeta för fred utanför N. F., det må vara dess rättighet. Varje människa, som nu kommer till en åsikt om hur man vidare ska bygga upp internationell rätt, ger ett bidrag till klarhet över världssituationen. Och ett levande intresse hos folken för N. F:s framtida duglighet är av yttersta vikt.

Anna T. Nilsson.

Baltisk entente och Skandinaviskt block.

Lettfsk tidning utger Sverige-nummer.

Morgontidningen Rits i Riga har utgivit ett specialnummer, som är helt ägnat Sverige. Numret innehåller ett antal artiklar om Sverige såsom turistland samt om de lettisk-svenska förbindelserna. Tidningen skriver bl. a.:

"Fredsarbetet i Sverige, vilket land strävar att få till stånd ett avhjälpande av bristerna i folkförbundsakten och dennas befastande, hälsas med glädje särskilt av de unga, mindre staterna. En baltisk entente och ett skandinaviskt block äro grupperingar, som innebära nyckeln till freden på bägge sidor om Östersjön, där med tiden ett intimare samarbete måste utvecklas. Sverige ligger oss såväl geografiskt som historiskt nära. Om våra vägar i politiskt och ekonomiskt hänseende ännu icke löpt samman, så måste vårt redan nu livliga samarbete på det kulturella området ytterligare fördjupas. Detta intellektuella närmande kommer med tiden att främja även ett livligare politiskt och ekonomiskt samarbete, till fördel för de bägge folken och till välsignelse för säkerheten i Östersjöstaterna."

Svenskt minnesmärke vid Narva.

Avtäckning den 18 oktober.

Som bekant har i Sverige bildats en kommitté för resandet av ett minnesmärke i Narva där Karl XII den 20 nov. 1700 vann det berömda slaget över ryssarna. Kommitténs ordförande, greve Folke Bernadotte, var tillsammans med överstelöjtnant Petri och professor Östberg den 12 juni ute vid Narva för att närmare bestämma den plats, där minnesmärket skall stå. Man kunde fastställa varifrån Karl XII huvudsakligen lett slaget och där kommer nu minnesmärket att placeras. Monumentet kommer att bli en avgjutning av ett av de lejon, som pryda Lejonbacken

i Stockholm och placeras på en fyra meter hög sockel av svensk granit. Sockeln, som är ritad av professor Östberg, Stadshusets skapare, kommer att väga ungefär 30 ton och hela minnesmärket kommer att bli omkring åtta meter högt. Platsen har gratis upplåtits av de estländska myndigheterna. Man kommer också i Estland att bilda en Narvakommitté, vars uppgift det blir att utöva tillsyn över monumentet under kommande tider.

Från Narva avreste greve Bernadotte till Haapsalu för att närvara vid den första svenska studentexamen där.

Wormsö.

Förbindelsen mellan Wormsö och Haapsalu, som en tid varit ganska orgelbunden, tycks nu komma i normala gängor igen. Wormsöborna ha äntligen fått en båt, byggd av deras egna män, Selin och Mickelin, och den borde nu fylla alla de anspråk man ställer på en dylik. Byggd av trä har den en storlek av 16,5 meter och mäter 27 reg. ton. Den är motordriven och bär det stolta namnet „Svea“ samt tillryggeläger den ung. 20 km. långa sträckan på 1 tim 15 min. vid normal väderlek. Nu är bara att hoppas att Wormsöborna komma att uppskatta den nya båtens alla fördelar och göra flitigt bruk av den så fort som myndigheterna givit sitt tillstånd för den att börja gå i trafik.

*

Söndagen den 14 juni besöktes Wormö av Uppsala studentdanslag, Philochoros, efter att kvällen förut ha givit en uppvisning på Strandpaviljongen i Haapsalu inför en talrik och tacksam publik. Färden från Haapsalu anträdde kl. 1 på natten med extrabåt ut till Wormsö och resenärerna fingo kort efter framkomsten till ön bevittna den vackra soluppgången. Följande dag övervoro svenskarna högmässan i kyrkan, och de voro då alla iförda sina vackra folkdräkter. Flickorna hade placerat sig på kvinnfolkssidan, som

brukligt är, och pojarna på manfolkssidan. Deras vackra huvudbonader och dräkter smälte bra tillsammans med Wormsöbornas och det hela var en verkligt grann syn. På manfolkssidan kunde man lättast urskilja svenskarna och tankarna gingo osökt tillbaka till den tid då även wormsömännen i helg som söcken använde sin vackra dräkt.

I kyrkan fingo öbefolkningen höra på vacker solosång av kand. Ingrid Kinberg, ackompanjerad av stud. Ivar Pöhl.

På eftermiddagen var det så folkdansuppvisning på „Kalkunsbacken“ där ung. 500 Wormsöbor hade samlats. Många både svåra och vackra danser visades såsom träskodansen, skrälåten och vingåkersdansen, vilka alla vunno allmän uppskattning. Under pausen talade lic. Olof Svenonius till öborna och betonade det vackra, som ligger i folkdanserna och han menade att allt som är svenskt är också gott. Stud. Ivar Pöhl tackade slutligen gästerna och utbringade ett fyrfaldigt leve för dem. På kvällen samma dag återvände svenskarna till Haapsalu och vidare till Tallinn, Narva och Tartu för att sedan återkomma till huvudstaden för att giva en uppvisning på Stadion.

*

Om någon vecka står ett större bygge på Wormsö under

Utgivare:

Svenska Odlingens Vänner

Redaktion:

M. Westerblom, ansvarig red.

A. Stahl.

A. Aspelin.

Lokalredaktörer:

Vormsi, T. Gärdström.

Noarootsi, V. Pöhl.

Höbring, A. Vesterberg.

Roslep, A. Bergman.

Rüütli 3, Tallinn. Tel. 470-08

Prenumerationspris:

Inrikes	Utlandet
1 år Ekr 2:—	1 år Ekr. 4:—
1/2 " " 1:—	1/2 " " 2:—

tak. Det är goodtemplarlogens hus, som då har hunnit så långt. I mitten av juli väntas en större mängd goodtemplare från Sverige komma på besök.

Ävenså har grund lagts till det nya skolhuset i Hullo, vars väggar man hoppas få uppträda till hösten. *Fridolin.*

Från Klottorp.

Mycket sällan hör man talas om Klottorp i Kustbons spalter. Dock är denna ort ur svenskhetssynpunkt av inte ringa intresse. Det ligger med sina 42 svenska familjer som en utpost till Noarootsilandet, omgivet av estniska byar. Det är därifrån, som Hans Pöhl och Johan Nyman utgått. Befolkningen har bevarat sitt modersmål, men avsvenskningen kan mycket lätt tränga in, om inte någonting göres för samlings kring fädernearvet i denna trakt, Vi ha grannbyn Sutlep som ett varnande exempel. I början av detta sekel voro de flesta gårdar svenska där. Nu är det tvärtom. De estniska lärarna bedriva ett livaktigt föreningsarbete och indraga dit också svenskarna. Det tycks icke vara någon som samlar svenskar där kring fädernearvet.

Inte ens Kustbon har blivit bekant där. Under pingsten var undertecknad dock i tillfälle att presentera den där, så att numera finns där över tio prenumeranter. Det är ju av ytterst vikt, att svenskarna enas och samlas och hålla upp förbindelserna med varandra. Kunna vi inte samlas och mötas på annat sätt, så kunna vi åtminstone göra det genom Kustbon.

Vandrare